

فرهنگ و سلامت روان

سلامت فرهنگی و شاخص‌های آن

دکتر مهدی ناظمی اردکانی
دانش‌راندانگاه جامع امام حسین (ع)

دکتر سامان کمری

انتشارات آثار فکر

تهران - ۱۳۹۷

بسم الله الرحمن الرحيم

شابک	978-600-8833-52-9
شماره کتابشناسی ملی	۵۳۹۳۴۷۱
عنوان و نام پدیدآور	فرهنگ و سلامت روان: سلامت فرهنگی و شاخص‌های آن/مهدی ناظمی اردکانی، سامان کمری
مشخصات نشر	تهران: آثار فکر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۳۰۰ ص.
عنوان دیگر	سلامت فرهنگی و شاخص‌های آن.
موضوع	فرهنگ ایرانی -- جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع	Culture, Iranian -- Psychological aspects
موضوع	بهداشت روانی -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Mental health services -- Social aspects -- Iran
موضوع	سرمایه اجتماعی -- ایران -- Social capital (Sociology)
موضوع	بهداشت روانی -- ایران -- جنبه‌های مذهبی
موضوع	Mental health services -- Iran -- Religious aspects
موضوع	فرهنگ -- جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع	Culture -- Psychological aspects
موضوع	طلاق -- ایران -- نمونه‌پژوهی
موضوع	Divorce -- Iran -- Case studies
رده بندی دیویی	۰۰۴۰۹۵۵
رده بندی کنگره	۰۰۴۰۹۵۵/۳۹۷۶۲
سرشناسه	ناظمی اردکانی، مهدی. - ۱۳۸۸ - کمری، سامان. ۱۳۶۸ -
وضعیت فهرست نویسی	فیا

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۰۶۶۶۷۳۵۵ دورنگار: ۰۸۸۲-۶۶۴۸۰۸۸۲

فرهنگ و سلامت روان سلامت فرهنگی و شاخص‌های آن

تهیه و تدوین: دکتر مهدی ناظمی اردکانی - دکتر سامان کمری

ناشر: انتشارات آثار فکر

چاپ اول ۱۳۹۷

تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۳۳-۵۲-۹

قیمت ۲۲۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: فرهنگ، بیماری و سلامت.....	۱۱
مقدمه.....	۱۱
مبانی نظری فرهنگ و فرهنگ پژوهی.....	۱۲
فردگرایی یا جمعگرایی در تعریف فرهنگ.....	۱۶
توسعه فرهنگی.....	۲۰
مهندسی فرهنگ.....	۲۵
رویکرد و تئوری سیستمی.....	۲۶
رویکرد و تفکر فرهنگی.....	۲۷
واحد تحلیل در سلامت فرهنگی.....	۳۰
ویژگی‌های فرهنگی و مشخصه‌های اصلی ایرانیان.....	۳۱
تعریف ارزش.....	۳۴
ارزشهای فرهنگی شوارتز.....	۳۵
ساختار روابط ارزشها.....	۳۷
نتایج طرح ملی.....	۳۹
نگرشها و باورها.....	۳۹
نگرش مذهبی در دو پیمایش ملی.....	۴۴
رضایت از سلامتی.....	۴۵
میزان دینداری.....	۴۷
فصل دوم: سلامت فرهنگی.....	۴۹
مقدمه.....	۴۹
ابعاد سلامت فرهنگی.....	۴۹
فصل سوم: سرمایه اجتماعی.....	۵۳
مقدمه.....	۵۳
تعریف سرمایه اجتماعی.....	۵۳
عناصر و ابعاد سرمایه اجتماعی.....	۶۰

۶۶.....	ابعاد اصلی سرمایه اجتماعی.....
۷۶.....	وضعیت فعلی سرمایه اجتماعی در ایران.....
۷۹.....	سرمایه اجتماعی و خطر پذیری.....
۸۸.....	تحقیقات داخلی رابطه سرمایه اجتماعی و خطرپذیری.....
۹۱.....	فصل چهارم: سلامت معنوی
۹۱.....	مقدمه.....
۹۴.....	معنویت چیست؟.....
۹۶.....	انواع معنویت.....
۱۰۱.....	سلامت معنوی.....
۱۰۲.....	مفهوم سلامت.....
۱۰۵.....	مفهوم سلامت معنوی.....
۱۰۵.....	سلامت معنوی در نگاه اومانیستی.....
۱۰۶.....	سلامت معنوی با نگرش دینی.....
۱۰۶.....	ضرورت‌های معنویت درمانی.....
۱۰۹.....	میزان سلامت مداری معنویت.....
۱۰۹.....	اصول رواندرمانی معنوی.....
۱۱۱.....	مداخله‌های معنوی.....
۱۱۹.....	بیداری و شکوفایی معنوی.....
۱۲۰.....	موارد عدم استفاده از مداخله‌های معنوی.....
۱۳۱.....	فصل پنجم: سلامت اجتماعی
۱۳۱.....	مقدمه.....
۱۳۶.....	آسیب اجتماعی.....
۱۳۷.....	عوامل مؤثر در ایجاد آسیب‌های اجتماعی.....
۱۳۸.....	پیشگیری از آسیب اجتماعی.....
۱۳۸.....	سلامت اجتماعی.....
۱۴۹.....	عوامل مؤثر بر سلامت اجتماعی.....
۱۴۹.....	سبک زندگی.....
۱۵۰.....	کیفیت زندگی.....

۱۵۳.....	فصل ششم: سلامت روان
۱۵۳.....	مقدمه
۱۵۴.....	بهبودی روانشناختی
۱۵۸.....	اختلال روانی
۱۵۹.....	علل بیماریهای روانی
۱۶۰.....	طلاق به عنوان پدیده‌های روانی
۱۶۱.....	تعریف طلاق
۱۶۲.....	آسیب شناسی طلاق
۱۶۲.....	علل طلاق
۱۶۵.....	آثار سوء طلاق بر فرد و جامعه
۱۶۵.....	آسیب شناسی طلاق بر زن و مرد
۱۶۶.....	تأثیر طلاق بر کودکان
۱۶۷.....	آثار طلاق بر نوجوانان و جوانان
۱۶۸.....	طلاق خاموش
۱۶۸.....	راههای کاهش وقوع طلاق چیست؟
۱۶۹.....	راههای کاهش آسیب طلاق بر فرزندان
۱۷۱.....	میزان شیوع بیماری های اعصاب و روان در استان های کشور
۱۷۸.....	دنیا و بار اختلالات روانی
۱۸۲.....	نگاهی بر سیمای سلامت روان در ایران
۱۸۴.....	پراکندگی بیماری در ایران
۱۸۴:۹۲ تا ۸۴	میزان شیوع داروهای اعصاب و روان در جامعه (استان فارس) از سال ۸۴ تا ۹۲
۱۹۴.....	تحلیلی بر آمار ثبت رویدادهای ازدواج و طلاق فارس
۱۹۵.....	فهرست منابع

پیشگفتار

سلامت موضوعی مطرح در بسیاری از فرهنگ‌ها است. در واقع هر جامعه‌ای به عنوان بخشی از فرهنگ خود از سلامت مفهوم خاصی در نظر دارد. از میان تعاریفی که هنوز هم در بحث سلامت به کار می‌رود، شاید دیرینه ترین تعریف آن باشد که "سلامتی عبارت است از بیمار نبودن". در برخی فرهنگ‌ها سلامت و هماهنگی مترادف یکدیگرند و هماهنگی عبارت است از: "سازگار بودن با خود، با جامعه و با جهان". اگرچه در ادبیات پژوهش، مفهوم سلامت و بیماری خیلی وابسته به یکدیگر در نظر گرفته شده است، اما به نظر می‌رسد برای تمایز آن‌ها نیاز به شاخص‌هایی داریم که هم ویژگی‌های مشترک فرهنگی و هم تمایزهای فرهنگی را در بر گیرد. در کتابی که پیش‌روی دارید سعی شده است توصیف جدیدی از مفهوم سلامت فرهنگی که در ارتباط با بیماری و سلامت روان است ارائه شود و سپس به بررسی ابعاد سلامت فرهنگی، که شامل بحث سلامت روان، معنویت، سبک زندگی، کیفیت زندگی، اسناد سازگاری و بحث طلاق به عنوان یک پدیده فرهنگی و روانی که در ارتباط مستقیم با سلامت است پرداخته می‌شود و نیز در پایان نقش عوامل مختلف فرهنگی در سلامت روان جامعه مورد بحث قرار می‌گیرد.

تأثیر فرهنگ بر سلامت روانی بسیار بیشتر و گسترده‌تر از آن چیزی است که تصور می‌کنیم. تمرکز صرف بر بیماری، موجب می‌شود که جنبه‌های مثبت از فرایند ناخوشی منحصر به فرد بیمار و معنایی که آن ناخوشی در زندگی منحصر به فرد او دارد، فراموش گردد. صرفاً شرایط فیزیولوژیک متضمن سلامتی و بیماری نیست، بلکه این فرایند متضمن سلامتی افکار، هیجانات و انگیزه‌های فرد و نیز در سطح گسترده‌تر سلامتی فرهنگی و اجتماعی می‌باشد. بنابراین به طور معمول کسی را که بیماری جسمی نداشته باشد، سالم می‌نامند، در حالی که امروزه، مبنای تعریف سلامت حوزه‌های وسیع‌تری را در بر می‌گیرد. سازمان بهداشت جهانی، سلامت را این گونه تعریف می‌کند: «سلامتی عبارت است از تأمین رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی نه فقط نبودن بیماری و نقص عضو». به این ترتیب، کسی را که بیماری جسمی نداشته باشد، نمی‌توان فرد سالمی دانست، بلکه شخص سالم کسی است که از سلامت روان نیز برخوردار بوده و از نظر اجتماعی و فرهنگی نیز سالم باشد. زیرا پژوهش‌های علمی نشان داده است که ممکن

است ریشه و علت بسیاری از ناتوانی‌های جسمی، نابسامانی‌های فکری و عاطفی باشد که از اجتماع و فرهنگ نشأت می‌گیرد. به طور مثال، امروزه، بسیاری از اضطراب‌ها و نگرانی‌های فکری می‌تواند عامل مهمی در ایجاد بسیاری از بیماری‌های جسمی باشد و چون دلهره و استرس و بسیاری از احساسات عاطفی انسان در اثر زندگی با مردم و به علت فرهنگ جامعه به وجود می‌آید سلامت جسم تا حد زیادی با سلامت فکر و شرایط فرهنگی و اجتماعی که فرد در آن زندگی می‌کند، مربوط می‌شود.

کتاب که پیش‌روی دارید تلاشی کوچک در جهت تعیین و معرفی شاخص‌ها و مؤلفه‌های سلامت روانی و فرهنگی است. این کتاب در ۶ فصل تنظیم شده است. فصل اول به بررسی ارتباط بین فرهنگ، بیماری و سلامت می‌پردازد. در فصل دوم بحث سلامت فرهنگی مطرح می‌شود و اینکه سلامت فرهنگی به چه معناست و چه ابعادی را در بر دارد. در فصل سوم بحث سرمایه اجتماعی و ارتباط آن با حوزه سلامت و به عبارتی دیگر تأثیر سرمایه اجتماعی در سلامت عمومی جامعه مطرح می‌شود. فصل چهارم با بررسی نقش دین و معنویت در سلامت فرهنگی جامعه شروع می‌شود و در نهایت به بررسی بحث سلامت معنوی افراد پرداخته می‌شود. در فصل پنجم به بررسی سلامت از حوزه اجتماعی پرداخته می‌شود و در نهایت آخرین فصل این کتاب با عنوان سلامت روان و ارتباط داروهای اعصاب و روان با سلامتی افراد به پایان می‌رسد. همچنین در فصل آخر کتاب، گزارشی از مطالعه در استان فارس در بحث طلاق به عنوان یکی از معضلات جامعه امروزی که نقش فراوانی در سلامت روان همه افراد جامعه از کودکان تا بزرگسالان ایفا می‌کند ارائه می‌شود.

تلاش انجام شده بستر ساز تحقیقاتی دقیق‌تر و عمیق‌تر با نام نقش فرهنگ در سلامت جسمی و روانی انسان خواهد بود. آن فرهنگی به عنوان محیط زیست انسانی می‌تواند آسایش و آرامش انسان‌ها را فراهم سازد که آن فرهنگ دارای انسجام و صحت و سلامت و درستی بوده و به دور از نقایص و تعارضات درونی باشد. قطعاً چنین فرهنگی جز فرهنگ ملهم از دین و ان‌هم اسلام ناب محمدی (ص) نخواهد بود.

امید است از نظرات صاحب‌نظران بهره‌مند شده و توفیق ارتقاء این اثر علمی فراهم

باشد.